

PREDCHÁDZANIE VZNIKU ODPADU

Praktická informačná brožúra pre občanov a samosprávy

projekt-nareg.eu

Interreg
Slovakia-Austria
European Regional Development Fund

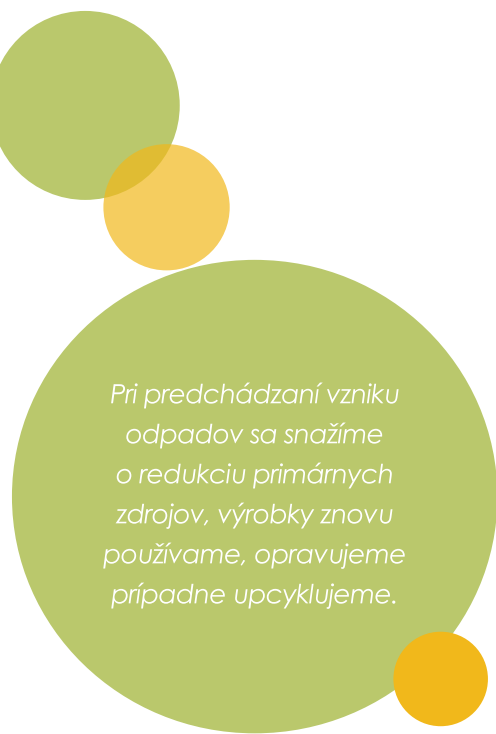

NAREG

... Prieskumy ukazujú, že **viac ako 90 – 92 %** z toho, čo dnes vyhadzujeme ako nepotrebné, by vôbec nemuselo vzniknúť alebo by sa dalo ešte využiť.

...Ak by sme mali všetci na svete rovnaké návyky a spotrebiteľské správanie ako v Amerike, potrebovali by sme takmer 5 planét ročne.

...**Lineárny model hospodárstva** vo forme ťažba surovín → výroba → distribúcia → spotreba → odpad **nie je udržateľný**, nakoľko problém vzniká už na začiatku (veľká potreba primárnych surovín) aj na konci tohto modelu (veľké množstvo odpadu).

Pri predchádzaní vzniku odpadov sa snažíme o redukciu primárnych zdrojov, výrobky znovu používame, opravujeme prípadne upcyklujeme.

Prečo predchádzanie vzniku odpadu? ...4

Predchádzanie vzniku odpadu na Slovensku a v EÚ ...5

Nulový odpad? ...7

Kroky na úspešné predchádzanie vzniku odpadu v domácnosti ...10

O projekte NAREG ...14

Prečo predchádzanie vzniku odpadu?

Triediť odpad naozaj nestačí. **Základom dobre fungujúceho odpadového hospodárstva by malo byť predchádzanie vzniku odpadu** a príprava na opätovné použitie. Až potom v hierarchii odpadového hospodárstva nasleduje recyklácia a zhodnocovanie odpadu (napr. energetické zhodnocovanie). Zneškodňovanie odpadov (spaľovanie, skládkovanie) je poslednou možnou alternatívou. Napriek tomuto ideálnemu modelu je stále dominantným spôsobom nakladania s komunálnym odpadom na Slovensku skládkovanie.

Práve prvé tri stupne hierarchie nakladania s odpadom (pozri obrázok) je možné naplňať aj na našej osobnej úrovni. Každý z nás tak môže prispieť k tomu, aby sme produkovali menej odpadov a aby vzniknuté odpady boli viac recyklované.

Napriek tomu, že svet sa topí v odpadoch a znečistení, skladá sa z rozhodnutí jednotlivcov. Každý z nás je tvorcom odpadu, ale zároveň má každý z nás možnosť prispieť k zlepšeniu situácie. Ale ako? Mnoho informácií, ako predchádzať tvorbe odpadov, sa môžete dozvedieť napríklad z predkladanej brožúry. Veľa šťastia pri netvorení zbytočného odpadu vám praje

projektový tím NAREG

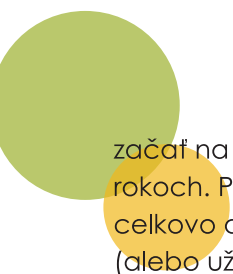
Predchádzanie vzniku odpadu na Slovensku a v EÚ

Na Slovensku máme v súčasnosti platný Program predchádzania vzniku odpadu na roky 2019 – 2025. Povinnosť spracovať takýto program ustanovuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/98/ES z roku 2008. **Práve v tejto smernici bola už v roku 2008 definovaná hierarchia odpadového hospodárstva** (pozri obrázok vyššie), **podľa ktorej je prioritou odpadového hospodárstva predchádzanie vzniku odpadu**. Zneškodnenie odpadu má byť až poslednou alternatívou.

Bohužiaľ, **problematika predchádzania vzniku odpadu rezonuje v slovenskej spoločnosti** stále v oveľa **menšej miere**, ako napr. triedenie odpadov alebo ich recyklácia, **hoci v SR kontinuálne narastá množstvo odpadov**. Problémom je tiež nelegálne nakladanie

s odpadom a pomerne vysoký počet nelegálnych skládok.

Množstvo vznikajúcich odpadov neovplyvňuje iba oblasť výroby. Významnú a stále negatívnejšiu úlohu zohráva aj správanie sa obyvateľov pri nakupovaní tovarov a služieb, **teda oblasť spotreby**. Problematika udržateľnej výroby a spotreby je stále na okraji záujmu slovenskej spoločnosti aj politického záujmu. Navyše, hospodárstvo Slovenska je zamerané lineárne. Do popredia sa ale pozvoľne dostávajú jednotlivé kroky, ktoré majú zabezpečiť predchádzanie vzniku odpadov. Jedným z krokov, ktoré Slovensko zaviedlo v boji proti odpadu, bolo prijatie nového zákona o poplatkoch za uloženie odpadov, ktorý rapídne zvyšuje poplatky za ukladanie odpadov na skládky odpadov. Snažíme sa bojovať proti jednorazovým plastom zavedením poplatku za tašky v obchode, či schváleným zálohovaním nápojových obalov, ktoré by sa naplno malo

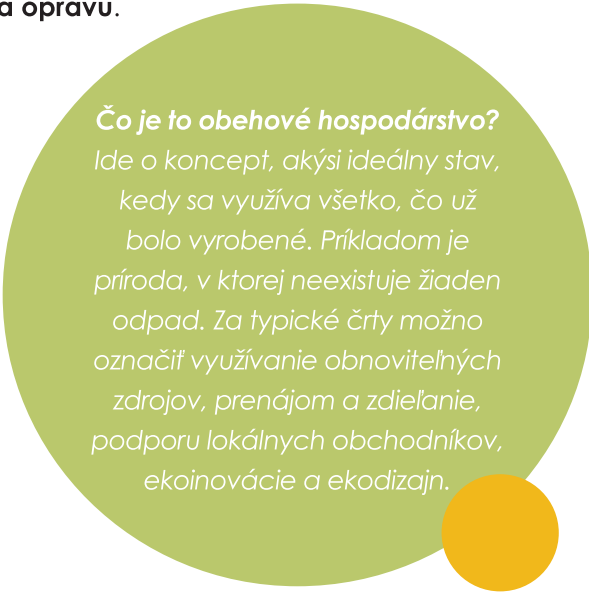
začať na Slovensku uplatňovať v najbližších rokoch. Program predchádzania vzniku odpadu celkovo definuje 49 opatrení, ktoré by mali vstúpiť (alebo už vstúpili) do platnosti a majú za cieľ účinne znižovať množstvo vyprodukovaného odpadu na Slovensku.

Program sa snaží reflektovať súčasné dianie v EÚ. Zohľadňuje vývoj **obehového hospodárstva** (Circular Economy), ktoré si kladie za nutné prechod od lineárneho modelu (vyťaž – vyrob – distribuuj – použi – zahod') na model komplexný a uzavretý, zameraný na efektívne využívanie zdrojov a udržateľný rast.

Európska komisia v roku 2015 schválila Akčný plán pre obehové hospodárstvo s názvom „Kruh sa uzatvára – Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo“. **Oblasť predchádzania vzniku odpadu sa aplikuje vo viacerých oblastiach od ťažby surovín, cez dizajn, výrobu, distribúciu,**

spotrebu, použitie až po opätovné použitie a opravu.

Čo je to obehové hospodárstvo?

Ide o koncept, akýsi ideálny stav, kedy sa využíva všetko, čo už bolo vyrobené. Príkladom je príroda, v ktorej neexistuje žiaden odpad. Za typické črty možno označiť využívanie obnoviteľných zdrojov, prenájom a zdieľanie, podporu lokálnych obchodníkov, ekoinovácie a ekodizajn.

Cieľom uvedeného akčného plánu je stimulovať prechod Európy na obehové hospodárstvo. Výrobné procesy možno zlepšiť tak, aby efektívnejšie využívali zdroje a produkovali menej

odpadu. Okrem ochrany životného prostredia sa vďaka tomu môžu vytvoriť podnikateľské príležitosti a podporiť inovácie.

Nulový odpad?

S koncepciou smerovania k nulovému odpadu (zero waste) sa bežne stretávame v priemysle, ale stále viac začína prenikať aj do komunálnej sféry. Pod pojmom „nulový odpad“ sa nemyslí zníženie tvorby odpadov na nulu – to v spoločnosti zameranej na spotrebu v súčasnosti nie je možné. Myslí sa tým odklonenie od súčasného spôsobu nakladania s odpadmi zameraného na zneškodňovanie neupravených odpadov (na skládkach a v spalovniach odpadov) na nulu, alebo maximálne priblíženie sa k tomuto cieľu. **Odpady, ktoré pri rôznych činnostiach vznikajú, by mali byť naopak opätovne vrátené na trh** (napr. vďaka recyklácii)

alebo do prírody (biologický rozklad – kompostovanie a pod.) – stávajú sa teda surovinou.

Vízia nulového odpadu sa premieťa aj v už spomínanej všeobecne uznávanej (a pre členské štáty EÚ záväznej) hierarchii odpadového hospodárstva, ktorá stanovuje poradie, aké sa musí uplatňovať pri nakladaní s odpadmi, kedy má predchádzanie vzniku odpadov prioritu.

Prvé európske hlavné mesto, ktoré sa zaviazalo ku koncepcii zerowastecity (mesto bez odpadu) bola

Ľubľana. Úplne prvou obcou na Slovensku s aktívnym

aplikovaním tohto prístupu je obec Palárikovo, kde sa za niekoľko rokov podarilo výrazne

zredukovať komunálny odpad zneškodňovaný skládkovaním. Jedným z mnohých riešení v Palárikove bolo zavedenie množstevného zberu. To znamená, že čím viac odpadu ľudia vytriedia, tým menej za odpad platia. Na vynesenie zmesového komunálneho odpadu si obyvatelia musia zakúpiť žetón, čo ich motivuje triediť dôkladnejšie a pomalšie tak naplňať čierne nádoby. Aktívne sa odpadové hospodárstvo snaží riešiť až Združenie obcí Horného Žitného ostrova v odpadovom hospodárstve (ZOHŽO) prostredníctvom jednotlivých aktivít projektu NAREG.

A ako redukovať odpad v domácnosti? Triedenie samé osebe nestačí a malo by byť až poslednou voľbou, keď vytvoríme odpad, ktorého sa nevieme inak zbaviť. Podstatou života bez odpadu (zero waste) je nasledovanie týchto krokov:

Odmietni. Odmietnutím sa zníži celkové množstvo produktov, ktoré sa dostanú na trh. Odmietnite

napr. jednorazové plasty, nevyžiadajúcu poštu, vizitky alebo veci zdarma.

Zredukuj. Zredukovaním nepotrebných výrobkov vo Vašom živote budete mať zrazu omnoho viac miesta v skrinách, ktoré pred tým nezvládali

napr. nápor oblečenia, elektronických pomocníkov alebo kozmetiky, ale aj v myslí.

Znovu použi. Ak už aj musíme priniesť z obchodu jednorazový výrobok, zamyslime sa nad jeho opätovným použitím. Uprednostňujte ale výrobky na opakované použitie, prípadne sa pokúste nájsť ekologickejšiu alternatívu (látkové vrecká na nákup ovocia a zeleniny namiesto jednorazových mikroténových vreciek). Možno som zaradiť aj nákupy z druhej ruky alebo swapy (podujatia, kde účastníci vymieňajú svoje oblečenie alebo iné veci podľa zamerania swapu, napr. knihy, veci pre deti, veci do domácnosti...)

Recykluj. Toho, čoho sa nemôžete zbaviť predchádzajúcimi krokmi, recyklujte.

Kompostuj. Kuchynský a záhradný odpad nemusíme len hádzať do bioodpadu, a už vôbec nie do zmesového odpadu. Môžeme ich skompostovať a späťne použiť ako hnojivo.

Priekopníčkou životného štýlu bez odpadu je **Bea Johnson**, ktorá je celosvetovo známa tým, že ročne vyprodukuje so svojou rodinou **objem odpadu o veľkosti jedného zaváraninového pohára**.

Čo je zero waste?

Doslovne možno tento anglický termín preložiť ako nulový odpad. Pri praktizovaní princípov zero waste životného štýlu sa snažíme, aby v našom smetnom koši skončilo čo najmenej odpadu.

Po zavedení života bez odpadu zistili, že ušetria až 40 % ročných nákladov potrebných na vedenie domácnosti. Nie je to motivačné, skúsíš žiť bez odpadu?

Kroky na úspešné predchádzanie vzniku odpadu v domácnosti

Ako predchádzať tvorbe zbytočného odpadu v našej domácnosti? ? Prinášame niekoľko tipov, ako sa úspešne posunúť vo Vašom živote bez odpadov ďalej. Skúste začať jednou vecou, ktorá je pre Vás najjednoduchšia. Niekomu je prirodzené začať oblečením, nakupovať lokálne značky, navštíviť second-hand, prípadne urobiť si kapsulový šatník a oblečenie swapovať (vymieňať v rámci podujatí na určených, tzv. swapov). Nieкто začne pri kozmetike, ďalší človek robí bezobalové nákupy. Veľmi záleží na to, kde na našej ceste bez odpadov sa aktuálne nachádzame, preto dávať jednotný návod,

čo urobiť ako prvé, je kontraproduktívne. Začať sa dá pomerne jednoduchými krokmi – napr. nosiť si na nákup vlastné tašky, alebo nekupovať nápoje balené v jednorazových PET fľašiach. Ide o návyk – akonáhle človek začne, snaha o bezodpadovosť sa začne premietiť do všetkých oblastí vo vašom živote. Ako na to?

✓ Premýšľajme už pred nákupom, koľko odpadu následne z nášho nákupu vznikne a či tento odpad vieme nejako využiť alebo recyklovať.

✓ Neplytvajme jedlom, z ktorého sa stane ľahko odpad. Plytvaniu môžeme predísť napr. plánovaním si jedálneho lístka alebo písaním si nákupného zoznamu len tých potravín, ktoré nám v domácnosti aktuálne chýbajú.

Pomôže tiež správne skladovanie potravín alebo správne rozlišovanie dátumov uvedených na potravinách.

✓Uprednostňujeme lokálnych výrobcov, nákupy na tržnici pred hypermarketom. Zníži sa tým aj vplyv dopravy na životné prostredie a predídeme produkcii zbytočných obalových materiálov potrebných na prevoz na dlhé vzdialenosti.

✓Nekupujeme zbytočné obaly. Máme na mysli napr. výrobky, ktoré sú viacnásobne balené (napr. bonboniéra) alebo balené v nerecyklovateľných obaloch. Uprednostňujeme väčšie balenia pred menšími a dajme šancu bezobalovému obchodu a nakupujeme prednostne do vlastných opakovateľne použiteľných obalov.

Za najhoršie zabalenú čokoládu z hľadiska

odpadu je považované Ferrero Rocher, ktorého obal tvorí až 42 % hmotnosti celého produktu.

✓Účinným nástrojom na predchádzanie vzniku biologicky rozložiteľného odpadu je **kompostovanie**, ktoré sme bližšie predstavili v samostatnej brožúre. Kompostovaním znížite množstvo svojho komunálneho odpadu až o 45 %.

✓Odmietnime veci, ktoré nepotrebujeme. Či už ide o reklamné predmety, letáčky, perá a pod. Našu schránku si môžeme označiť nálepkou „nehadzovať letáky“.

✓Vymeňme jednorazové veci za tie viacnásobne použiteľné. Môžeme si zohnať vlastnú nádobu na nápoj, nerezovú fľašu. Nepoužívajme

jednorazové holiace strojčky alebo tampóny.

✓ Skúsme si zvyknúť aj na opätovné použitie niektorých jednorazových vecí, z ktorých by sa inak hneď stal odpad – napr. jednorazové vrecká, obálky (stačí prelepiť adresu) a pod.

✓ Držte sa minimalizmu aj v šatníku. Vyskúšajte kapsulový šatník.

✓ Upratujeme a perme ekologicky bez použitia agresívnych čistiacich prostriedkov

(obsahujúcich napr. chlór, fosfor). Snažme sa využívať kapacitu práčky príp. umývačky naplno.

✓ Vyskúšajme prírodnú lokálnu kozmetiku.

✓ Pokúsme sa vymieňať svoje elektrospotrebiče, až keď úplne doslúžia. Ako často meníte svoj mobilný telefón?

✓ Kupujme radšej kvalitnejšie výrobky, ktoré sú ľahko opraviteľné, majú dlhšiu životnosť ako lacné výrobky doslova „na jedno použitie“.

✓ Opravujme a renovujme pokazené veci – napr. šaty, topánky, elektroniku, nábytok...

✓ Budme otvorení nákupom zo second-handov, bazárov, antikvariátov. Môžete tiež využiť bartrový obchod (niečo za niečo) a odľahčiť tak svoju peňaženku.

✓ Požičiavajte si veci. Môžete využívať knižnice, knižnice vecí alebo požičovne náradia príp. ochotných susedov. Požičať sa dá už takmer

všetko – oblečenie, náradie, autá, knihy, technika, lyžiarska výstroj...

✓ Niektoré veci, ktoré už nepoužívate, je možné darovať, predať na online bazároch, prípadne posunúť ďalej napr. vo Facebook skupinách. Taktiež je možné ich predať/vymeniť na komunitných burzách.

✓ Triedme všetky druhy odpadu. Ak sme už nedokázali predísť vzniku odpadu, alebo ak nám vec už definitívne doslúžila, odovzdajme ju na recykláciu.

✓ **BONUSOVÝ TIP:** Môžete vo svojom živote skúsiť praktikovať minimalizmus a vedomú skromnosť ako spôsob života ohľaduplný k prírode. Zero waste (nulový odpad) sa stal pre mnohých ľudí doslova životným štýlom – svedčia o tom milióny fotiek na sociálnych sieťach. Inšpirovať sa môžete hľadaním hesla „zero waste“ alebo „minimalism“

*Pozn.: Uvedený zoznam rád a tipov nie vyčerpávajúci, má slúžiť predovšetkým na vašu prvotnú inšpiráciu. Na internete je možné nájsť nespočetne veľa tipov na oblasť, ktorá vás zaujíma a kde cítite, že by ste sa chceli posunúť v bezodpadovosti. Stačí zadať do vyhľadávача heslá ako: „život bez odpadu“, „zero waste“, „nulový odpad“, „low waste“, „predchádzanie vzniku odpadov“. Pamätajte – Všetko, čo potrebujete je... *mať menej!*

O projekte NAREG

NAREG (NACHhaltige REGIONale Ressourcennutzung / Udržateľné využívanie regionálnych zdrojov)

Program spolupráce Interreg V-A Slovenská republika – Rakúsko

Prioritná os 1 – Prispievanie k inteligentnému cezhraničnému regiónu

Partneri projektu:

- Abfallwirtschaftsverband Schwechat (Združenie odpadového hospodárstva)
- BMV – Burgenländischer Müllverband (Burgenlandský zväz pre zber a likvidáciu odpadov)
- CEKOV – Nezisková organizácia Centrum kontinuálneho vzdelávania
- Fachhochschule Burgenland (Vysoká odborná škola Burgenland)

- Forschung Burgenland (Výskum Burgenland)

V súlade s prioritami environmentálnej politiky EÚ, **projekt prispieva k znižovaniu emisií skleníkových plynov a ďalšiemu rozvoju odpadového hospodárstva** v cezhraničnom projektovom regióne Burgenland / Rakúsko a Trnavský samosprávny kraj / Slovensko.

Podľa EK 80 % produktov použijeme len raz a potom ich odhodíme. Na Slovensku vyprodukuje skoro 500 kg odpadu ročne na obyvateľa a vytriedime len cca 1/3 oproti Rakúsku. Náš komunálny odpad končí hlavne na skládkach. Predchádzajme vzniku odpadu, triedme viac a lepšie, využime odpad ako druhotný zdroj.

Využime verejné investície do moderných zariadení na nakladanie s odpadmi a efektívnu recykláciu.

Obehové hospodárstvo (circular economy)

je založené na úplnej recyklácii, a preto toky odpadu a druhotných surovín zo zberných miest budú po realizácii projektu riadené ekologicky zmyslupnejšie a udržateľnejšie, aby sa umožnilo lepšie materiálové a/alebo energetické zhodnotenie.

Prostredníctvom tohto cezhraničného projektu je optimalizovaných 10 zberných dvorov v regióne. Bude možné aj lepšie využiť potenciál ReUse v Rakúsku i na Slovensku. Za účasti sociálnych podnikov, obcí a príslušných inštitúcií sa vytvorí udržateľný zber odpadu. Tým sa ušetrí zdroj, a to v súlade s nariadeniami rámcovej smernice EÚ o odpadoch a balíčka obehového hospodárstva EÚ.

Hlavným cieľom projektu je ekologicky zmysluplné a trvalo udržateľné riadenie tokov odpadov, zvyšovanie miery recyklácie a opätovného použitia odpadov ReUse v slovensko-rakúskom pohraničnom regióne za účelom ochrany životného prostredia.

Tento informačný materiál vznikol v rámci projektu NAREG, ktorý je realizovaný v rámci programu INTERREG V-A SK-AT a spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

Ak máte záujem o viac informácií o odpadoch, navštívte naše internetové stránky alebo nás kontaktujte mailom:

<https://www.projekt-nareg.eu/>

kontakt: projekty@euvzdelavanie.sk

NAREG

CEKOV ^{NGO}
Centrum kontinuálneho vzdelávania